

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110, 10000 Zagreb

OBRANA DOKTORSKOGA RADA

Bernard Hostić

Filozofija Ivana Illicha

članovi Povjerenstva:

izv. prof. dr. sc. Barbara Ćuk, predsjednica

dr. sc. Ivan Macut, znanstveni suradnik, član

izv. prof. dr. sc. Draženko Tomić, član

Obrana će se održati u

petak 8. svibnja 2026. u 12.15 sati

u Vijećnici Fakulteta (1. kat)

Sažetak i ključne riječi na hrvatskom jeziku:

SAŽETAK

Ovaj doktorski rad istražuje filozofiju društvene kritike Ivana Illicha (Beč, 1926. – Bremen, 2002.), svjetski poznatog mislioca hrvatskog porijekla koji je tijekom sredine 20. stoljeća bio poznati javni djelatnik, posebice na prostorima Sjedinjenih Američkih Država i Latinske Amerike. Iako se Illich najčešće prikazuje kao društveni kritičar, disertacija je usmjerena k ocrtavanju glavnih filozofskih koncepata i silnica njegove kritike zapadnog društva 20. stoljeća i egzistencijalnog okvira kasnog kapitalizma. Služeći se povijesno-hermeneutičkom filozofskom metodom, ponajprije se istražuju djela njegova najpoznatijeg i najplodnijeg perioda stvaralaštva (od 1968. do početka 1980-ih godina) poput *Medical Nemesis* [*Medicinska Nemeza*], *Deschooling Society* [*Deskolarizacija društva*] i *Tools for Conviviality* [*Konvivijalna oruđa*], s povremenim referiranjem na druga razdoblja Illicheve misli. Razlog odabira takvog okvira ponajprije je njegova misaona koherentnost iz koje je moguće eksplicirati određene filozofske koncepte koji ga vode. Prvo poglavlje razrade istražuje životopis Ivana Illicha. Razlog opsežnijeg ulaženja u životopis leži u činjenici da je filozofija koja se nalazi u pozadini njegove misli usko vezana uz njegov životni put tj. konkretno djelovanje. Drugo poglavlje razrade čini središnji dio u kojem se analiziraju pojedina područja njegove društvene kritike. Također, ekspliciraju se i obrazlažu filozofski koncepti koji vode Illichevu društvenu kritiku, a to su vernakularne vrijednosti i konvivijalno društvo. U trećem poglavlju razrade donosi se usporedba i mogućnost aktualizacije Illicheve misli u kontekstu suvremenih strujanja, poput holističkog pristupa medicini, alternativnih obrazovnih pristupa i politika te pokreta odrasta. Upućuje se na činjenicu da Illicheva misao posjeduje stanovitu aktualnost i u današnjem vremenu te potencijal za daljnje razrađivanje i usavršavanje. Na kraju istraživanja došlo se do zaključka da su dva temelja filozofska koncepta koja vode Illichevu misao vernakularne vrijednosti kao vrijednosni sustav i konvivijalni život kao rezultat života prema tim vrijednostima. Uz dva pozitivna koncepta, postoji i treći, negativni koncept, koji Illich naziva institucionalizacija. Njime se želi prikazati odmak od konvivijalnog načina života, koji je svojstven čovjeku kao slobodnom, razumnom i stvaralačkom biću.

Ključne riječi: Ivan Illich, kritika društva, vernakularne vrijednosti, konvivijalno društvo, institucionalizacija

Sažetak i ključne riječi na engleskom jeziku:

SUMMARY

This doctoral dissertation explores the philosophy underlying the social critique of Ivan Illich (Vienna, 1926 – Bremen, 2002), a world-renowned thinker of Croatian origin who emerged as a prominent public intellectual during the mid-20th century, particularly in the United States and Latin America. Although Illich is most frequently portrayed as a social critic, this research seeks to delineate the principal philosophical concepts and driving forces behind his critique of Western society in the 20th century and the existential framework of late capitalism. Employing a historical-hermeneutical philosophical method, the study primarily examines works from Illich's most prolific and influential period (1968 to the early 1980s), including *Medical Nemesis*, *Deschooling Society*, and *Tools for Conviviality*, while occasionally referencing other phases of his thought. This focus is justified by the conceptual coherence of this period, which allows for the explicit articulation of the philosophical foundations guiding his critique. The first chapter provides an extensive biographical account of Illich, emphasizing the close interrelation between his life trajectory and the philosophical positions underpinning his work. Illich's thought is deeply rooted in a social project aimed at fostering a more humane and just society. The second chapter constitutes the core of the dissertation, analyzing specific domains of his social critique and explicating the philosophical concepts that inform it – namely, vernacular values and the convivial society. The third chapter offers a comparative perspective and explores the potential relevance of Illich's ideas within contemporary currents, such as holistic approaches to medicine, alternative educational models and policies, and the degrowth movement. The study argues that Illich's thought retains a significant degree of contemporary relevance and holds potential for further development and refinement. The research concludes that three fundamental philosophical concepts underpin Illich's thought: vernacular values as a normative framework, convivial life as the lived realization of these values, and institutionalization as a negative counter-concept. The latter denotes a departure from the convivial mode of existence, which Illich regards as intrinsic to human beings as free, rational, and creative agents.

Key words: Ivan Illich, social critique, vernacular values, convivial society, institutionalization